

شناسایی و اولویت بندی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی با رویکرد آمیخته^۱

عیسی ثمری^۲
ابراهیم آریانی قیزقاپان^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و اولویت بندی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی انجام گرفت. این پژوهش از نوع آمیخته بود. در بخش کیفی جامعه‌ی آماری پژوهش، اساتید دانشگاه علوم پزشکی و محقق اردبیلی بودند. داده‌های کیفی با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته گردآوری شد و با کدگذاری باز، محوری و انتخابی موانع تعیین گردیدند. در بخش کمی نیز با استفاده از پرسشنامه‌ی ماحصل کار کیفی وضعیت موانع تجاری سازی تحقیقات از نظر ۱۲۰ دانشجوی تحصیلات تکمیلی تعیین شد. نتایج ۶۶ گزاره مفهومی اولیه با ۲۳ مقوله فرعی و ۶ گزاره مقوله‌ای اصلی را به عنوان موانع تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی نشان داد و روابط بین آن‌ها در قالب الگوی ساختاری ارائه شد. همچنین نتایج آزمون کای اسکوتر و فریدمن نشان داد که عامل‌های سرمایه و زیرساخت‌ها، ساختاری و اطلاعاتی، جو و فرهنگ دانشگاهی، دانشی و بلوغ حرفه‌ای، قانونی و اقتصادی و بودجه‌ای به ترتیب اولویت به عنوان موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی شناسایی شده است. موانع پیش روی تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی دانشگاه‌های علوم پزشکی و محقق اردبیلی دارای ابعاد چندگانه‌اند و مرتفع نمودن این موانع نیازمند راهکارهای تخصصی می‌باشد.

^۱ مقاله حاضر برگرفته از پژوهشی آزاد است که در سال ۹۶ در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل و دانشگاه محقق اردبیلی انجام گرفته است.

^۲ متأسفانه آقای دکتر عیسی ثمری استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه محقق اردبیلی به رحمت خدا رفتند. مجله آموزش عالی ایران بر خود وظیفه می‌داند که همکاری صمیمانه ایشان در دآوری مقالات مجله را ارج نهاده و برای ایشان غفران الهی آرزو نماید. روحش شاد و یادش گرامی.

^۳ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران، مسئول

مکاتبه، پست الکترونیک: E.aryani@uma.ac.ir

مقدمه و بیان مساله

امروزه دانشگاه‌ها در راستای تجاری سازی نتایج تحقیقات، نقش نوینی بر عهده دارند و از آنجا که اهمیت نوآوری و توسعه کسب و کار روز به روز بیشتر می‌شود، می‌توانند در نوآوری و تجاری سازی پژوهش‌های دانشگاهی نقش بیشتری ایفا کنند (نریمانی، واعظی، ۱۳۹۶). اساساً هر جامعه‌ای برای برنامه‌ریزی در سطح خرد و کلان و گذر موفقیت‌آمیز از اقتصاد صنعتی به اقتصاد دانایی - محور و اطلاعاتی، ناگزیر از سامان‌دهی و مدیریت کارآمد و اثربخش امور پژوهشی است (افشاری، محمدزاده قمصر، ۱۳۹۱؛ ابوت، دوکولیاگس^۱، ۲۰۰۴). علاوه بر این تحقیق نقطه‌ی آغاز رسیدن به جاده‌ی توسعه‌ی علمی کشور است و می‌توان گفت بین پیشرفت بخش تحقیق و شتاب توسعه‌ی فراگیر و پایدار در هر کشور ارتباط برقرار است (تیموری آسفیچی، ۱۳۸۹؛ ایزدی و همکاران، ۱۳۹۲). بر همین مبناست که در عصر حاضر توجه به پژوهش جهت ارتقای سطح علمی در تمامی مراکز آموزشی مورد توجه قرار گرفته است (فیلپوت^۲، ۲۰۰۴) و یکی از مباحث اساسی در مراکز آموزش عالی و دانشگاه‌ها پرداختن به امر پژوهش است. بنابراین ضرورت ایجاد یک نظام تحقیقاتی منسجم و هدف‌مند و نیز دارا بودن یک نقشه‌ی جامع تحقیقاتی، بیش از پیش در تحول نظام پژوهشی کشور دارای اهمیت است و پرداختن به امور مربوط به پژوهش و پژوهشگران در این راستا گامی مثبت است (عنبری، جدیدی، ۱۳۹۲). از سوی دیگر پیدایش سبک‌های جدید فعالیت‌های علمی و آموزشی، نقش جاری دانشگاه‌ها را به عنوان منبع اساسی تولید دانش مورد تردید قرار داده است (قهرمانی، الوالقاسمی، پرندی، ۱۳۹۴). بر همین اساس، در سال‌های اخیر در کشورهای پیشرفته، دانشگاه‌ها بر مبنای آموزه‌های انقلاب دوم آکادمیک، پس از دوره‌های آموزش و پژوهش، تجاری سازی نتایج تحقیقات را در فرادید خود قرار داده‌اند. انقلاب دوم دانشگاهی یعنی این‌که پس از تحقیق به معنای فرایند خلق دانش و درک رفتار و موضوع در دست بررسی و توسعه به معنای فرایند سازماندهی دانش و راه حل‌های قابل استفاده باید در پروژه تجاری سازی فرایند به دست آمده از نتایج تحقیقات را به بازار عرضه کنند. نیازهای متقابل مراکز علمی و صنعتی و نیز الزامات توسعه‌ای کشورها ایجاب می‌کند که همکاری و ارتباط نزدیکی بین مراکز علمی و صنعتی وجود داشته باشد. علاوه بر این رشد هر کشور به توان علمی و فناورانه آن بستگی دارد و میزان ارتباط عملی و تحقیقاتی در هر کشور از شاخص‌های تعیین کننده آن کشور محسوب می‌شود (لوگار، پونزوریک^۳، ۲۰۰۱). براساس همین رهیافت در دو اجلاس جهانی

۱. Abbott, Doucouliagos

۲. Philpot

۳. Logar, ponzurick

علم و تعهد اجتماعی (بوداپست، ۱۹۹۸) و آموزش عالی در قرن بیست و یک پاریس (۱۹۹۸) بر بهره‌گیری از رویکردهای نوین آموزشی برای پیوند هر چه بیشتر میان آموزش و تحصیلات عالی با نیازهای جامعه، بازار و ... و بیانیه‌ی هزاره سازمان ملل ۲۰۰۰ و تأکید آن بر توسعه اقتصادی و اجتماعی ملی و جهانی، برنامه‌ریزان و سیاستگذاران را بر آن داشته است که در راستای این تغییر و تحولات، توجه اقتصاد علم را از معبر تجاری سازی عملیاتی کنند (قهرمانی و همکاران، ۱۳۹۴). حال با توجه به نکات مطروحه‌ی فوق و جایگاه تجاری سازی دانش و عوامل مؤثر بر آن در فرایند توسعه ملی به طور اعم، و توسعه دانشگاه‌های کشور به طور اخص و هم‌چنین با عنایت به ضرورت تأکید بر توسعه فرایند تجاری سازی در مأموریت‌های دانشگاه‌های در حال توسعه نظیر دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه محقق اردبیلی به انجام این تحقیق اقدام شده است.

به باور محققان برخلاف پذیرش موضوع تجاری سازی از سوی مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌ها و نیز تعداد رو به فزونی تحقیقات انجام شده در این حوزه، راهکارهای انتقال دانش به بخش صنعت توفیق چندانی نیافته‌اند و تنها درصد اندکی توانسته‌اند به موفقیت دست یابند که این مسئله بیانگر پیچیدگی فرایند تجاری سازی و لزوم مطالعات گسترده‌تر در این حوزه و البته تأمل بیش‌تر در نحوه استفاده از این منابع جهت دستیابی به اهداف مورد نظر است. در این راستا اصلی‌ترین چالش مدیریتی صاحبان و سرمایه‌گذاران دانش، این است که چگونه می‌توان دانش تولیدی و نوین خود را به جریان بازده اقتصادی برای مؤسسان، سرمایه‌گذاران و کارکنان تبدیل نمود (یداللهی فارسی، کلاتهای، ۱۳۹۱). هم‌چنین لازم به ذکر است که فرایند تعلیم و تربیت در عصر کنونی به طور مستقیم بیش از یک سوم از طول زندگی انسان و بیش از یک چهارم بودجه عمومی دولت در کشور را به خود اختصاص می‌دهد و سالانه بالغ بر ۱۰۰۰ میلیارد دلار (نزدیک به ۲ درصد تولید ناخالص ملی جهان) صرف تحقیق و توسعه می‌شود (جمالی، شفیع‌زاده، ۱۳۹۱) و به صورت غیر مستقیم تمام عرصه‌های پیدا و پنهان سپهر زندگی شهروندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین، توجه به بقای چنین سیستمی باید یکی از اولویت‌های مدیران و سیاستگذاران فرانظام کلی کشور و نظام آموزشی باشد. در این رهیافت توجه به اقتصاد دانش بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. در بخش دانشگاهی، دیگر ذخیره سازی دانش به تنهایی کافی نیست، بلکه اطمینان از کاربرد دانش، به گونه‌ای که جامعه بتواند از منافع سرمایه‌گذاری در تحقیقات بهره‌برداری کند، یکی از اهداف تحقیقات دانشگاهی و سازمان‌های پژوهشی، علمی و صنعتی است. به طور کلی جامعه از نتایج تحقیقات دانشگاهی بهره‌مند نمی‌شود، مگر آن‌که راهکارهایی طراحی شود که نتایج تحقیقات به شرکت‌ها و کارخانه‌های بخش عمومی و در مجموع، عاملان اقتصادی با در نظر گرفتن منافع دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی سپرده شوند (قهرمانی و همکاران، ۱۳۹۴). توجه نداشتن به بهبود کیفیت روند تجاری سازی

تحقیقات دانشگاهی، به اتلاف هزینه‌های بسیار زیاد این پروژه‌ها (رید، ۲۰۰۳)، اتلاف وقت پژوهشگران دانشگاهی و کاهش انگیزه پژوهشگران منجر شده است. پس نتیجه سیاست‌های حاکم بر تحقیقات دانشگاهی، انتقال سریع نتایج این تحقیقات به بنگاه‌های مذکور است (ماستر^۱، ۲۰۰۶؛ ناردفورس، ژائو و سیگل^۲، ۲۰۰۴؛ زیمیسک^۳، ۲۰۰۰، به نقل از قهرمانی و همکاران، ۱۳۹۴). فرایندهای تولید، توزیع، انتقال، تجاری سازی و کاربرد دانش، چهار فرایند اساسی در اقتصادهای دانش محورند، از این رو چرخه اقتصاد دانش محور تا زمانی که دانش تولید شده در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، با انتقال به مراکز صنعتی، تجاری سازی نشوند، کامل نخواهد شد (کارلسون^۴، ۲۰۰۷). همچنین، با در نظر گرفتن کارکردهای درون سازمانی تجاری سازی نتایج تحقیقات، می‌توان گفت که چرخه تعیین و تدوین محتوای درسی، برنامه‌ریزی‌های آموزشی به منظور ارائه محتوای تدوین شده، بر انگیختن فراگیران و هدایت آموخته‌ها به سوی پژوهش بدون توجه به تبدیل نتایج این پژوهش‌ها به بازده ملموس و سودآور، فرایندی ابتر و چرخه‌ای ناقص و معیوب محسوب می‌شود. با عنایت به این‌که انجام پژوهش و تألیف مقالات علمی حلقه کوچکی از چرخه‌ی توسعه علم و فناوری است، توجه به کل فرایند توسعه علم و فناوری، مستلزم تمرکز بر تجاری سازی است و در این رویکرد، شناسایی موانع تجاری سازی باید در اولویت قرار گیرد (قهرمانی و همکاران، ۱۳۹۴). با توجه به چالش‌هایی مانند هدف‌مند نبودن تحقیقات و عدم تناسب بین پژوهش‌های انجام شده با نیازهای واقعی جامعه و نیز عدم بهره‌گیری از نتایج تحقیقات توسط تصمیم‌گیران جامعه، تأثیر پژوهش در توسعه‌ی آموزشی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ارکان‌های مختلف جامعه کم‌رنگ شده است (عنبری، جدیدی، ۱۳۹۲). از اینرو ایجاد فرهنگ و زیرساخت‌های علمی تحقیق و توجه ویژه به افزایش میزان سرمایه‌گذاری پژوهشی و واکاوی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی خالی از اهمیت نیست. از طرفی دیگر نادیده گرفتن اهمیت تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی توسط سیاست‌گذاران دانشگاه و دولت، منجر به هزینه‌های بسیار بالای اجرای پروژه‌های تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی، اتلاف وقت پژوهشگران دانشگاهی، کاهش انگیزه در پژوهشگران و ... می‌شود (زارع، حجازی، ۱۳۹۰). در مقابل واکاوی و شناسایی موانع تجاری سازی تحقیقات می‌تواند تحلیل و ریشه‌یابی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی به منظور توسعه سیاست‌های دانشگاه، راهبردها و ابتکارهای مرتبط با تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی را به همراه داشته باشد و از این طریق در نهایت ایجاد اولویت‌های مشترک و تعیین معیارها با سیاست‌گذاران، نهادهای حمایت‌کننده‌ی مالی و سایر ذی‌نفعان می‌تواند منجر به بهبود عملکرد تجاری

۱. Read
۲. Muster
۳. Nordfors, zhao & seigel
۴. Ziemisk
۵. Karlssone

سازی در دانشگاه‌ها شود. از این رو پژوهش حاضر با هدف تحلیل موانع تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی در بین اعضای هیأت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل و دانشگاه محقق اردبیلی انجام گرفت تا مشخص گردد که از نظر اساتید و دانشجویان چه عواملی به عنوان موانع پیش-روی تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی وجود دارند؟ و کدام مانع بر اساس اولویت بالاترین رتبه را بین موانع دارد؟

ادبیات پژوهش

تجاری سازی در فرهنگ لغات مختلف به معنایی از جمله "کاربرد روش‌های کسب و کار با محوریت سود"، "فرایند تبدیل چیزی به فعالیت تجاری"، "معرفی یک محصول یا خدمت در بازار برای کسب سود" تعریف شده است (فکور، ۱۳۸۳). به تعاریف دیگر، تجاری سازی بر فرایند تبدیل و تحول دانش نظری موجود در نهادهای دانشگاهی، به برخی از انواع فعالیت‌های اقتصادی دلالت دارد (اسپیلینگ^۱، ۲۰۰۴). تجاری سازی دانش را می‌توان تبدیل ایده و نتایج تحقیقات به محصول در بازار تعریف کرد. امروزه توسعه تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی بستری را در جهت خصوصی سازی اشتراکات علمی و پیشرفت‌های علمی فراهم نموده است. تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی بیانگر فعالیت‌های اعضای هیأت علمی به منظور سودمندی از نتایج تحقیقات خود از طرق گوناگون مانند کسب حق اختراع، واگذاری امتیاز و دانش فنی و همکاری در مالکیت شرکت‌های انشعابی می‌باشد (چانگ و همکاران^۲، ۲۰۰۹). همچنین تجاری سازی نتایج تحقیقات می‌تواند در قالب ایده، روش، ابزار، دانش فنی، مهارت، دارایی فکری، کشف یا اختراع تعریف شود (کتب^۳، ۲۰۰۴). تجاری سازی در دانشگاه‌ها و نهادهای پژوهشی عمدتاً با دو روش صورت می‌گیرد. در روش اول امتیاز بهره‌مندی از سرمایه‌های فکری و نیز ارائه خدمات مشاوره‌ای به دو بخش عمومی و خصوصی منتقل می‌شود؛ در روش دوم شرکت‌های جدیدی بر مبنای فناوری‌های دانشگاهی تأسیس می‌شود که شکل جدیدی از تجاری سازی دانش به حساب می‌آید (دی گریگوری، شان^۳، ۲۰۰۳). در شرکت‌های زایشی مذکور می‌توان به منظور بهره‌مندی از سرمایه‌های فکری با دانشگاه‌ها ارتباط متقابل برقرار نمود و به جای پرداخت هزینه در برابر دارایی‌های فکری، دانشگاه‌ها را در بخشی از شرکت سهامی نمود (لاکت، رایت^۴، ۲۰۰۵). با ورود موضوعاتی نظیر رضایت مشتریان و بازاریابی محصولات دانشگاهی به دانشگاه، علم نیز به عنوان یک خدمت یا محصول دانشگاهی به ادبیات بازاریابی راه

۱. Spilling
۲. Chang and et al
۳. Di Gregorio, Shane
۴. Lockett, Wright

یافته است (بروکس^۱، ۲۰۰۵؛ نوتنی^۲، ۲۰۰۶؛ پلیوا و کواستر^۳، ۲۰۰۵). فرایند تجاری سازی یک فرایند خطی و ساده نیست بلکه فرایندی پیچیده است که بازیگران متعدد با استعدادهای متفاوت می‌توانند در آن ایفای نقش کنند. به طور کلی فرایند ایده تا بازار (علم تا عمل) را می‌توان به سه مرحله‌ی مجزا تبدیل کرد که عبارتند از: ایده پردازی، توسعه فناوری/ محصول، تجاری سازی. در این فرایند ابتدا یک ایده که به اندازه کافی بازار دارد از منابع مختلف ایجاد شده و پرورش می‌یابد. در مرحله توسعه این ایده به فناوری محصول مورد نظر تبدیل می‌شود. هنگامی که یک دستاورد قابل ارائه به بازار شد، مرحله تجاری سازی آغاز می‌شود (بندریان، ۱۳۸۷). از پیامدهای تجاری سازی می‌توان به افزایش سطح آموزش شهروندان، افزایش ستاده‌های حاصل از پژوهش‌های علمی و ارتباط گسترده آموزش و پژوهش همراه با اهداف اجتماعی و اقتصادی اشاره کرد (می‌یر و ایون^۴، ۲۰۰۵). همچنین از بین تعاریف و مفهوم سازی‌های مرتبط با تجاری سازی، سه دیدگاه متفاوت را می‌توان به صورت زیر تشخیص داد:

دیدگاه اول: طرفداران این دیدگاه، تجاری سازی فناوری را به صورت زنجیره‌ای متصل به هم از خلق ایده تا فروش و به کارگیری فناوری توسط مشتری نهایی در نظر می‌گیرند. برای مثال گلداسمیت تجاری سازی را در معنای وسیع کلمه، عبارت از فرایند توسعه کسب و کار از طریق مطالعه امکان سنجی یک ایده و کاربرد آن تا پذیرش در بازار می‌داند (گلد اسمیت^۵، ۲۰۰۳). در این دیدگاه، تجاری سازی فرایندی است که طی آن فناوری به محصولات اقتصادی موفق تبدیل می‌شود. تجاری سازی فناوری، به طور معمول عبارت است از فرایند ایجاد محصولی مناسب برای بازاری خاص با قیمت قابل قبول که می‌تواند نیازهای بازار را مرتفع کند (تانه هیون^۶، ۲۰۰۹).

دیدگاه دوم: طرفداران این دیدگاه، تجاری سازی، فناوری را مترادف با انتقال فناوری قلمداد می‌کنند. برای مثال صاحب نظران، تجاری سازی فناوری را انتقال دانش و فناوری از یک فرد یا گروه به فرد یا گروه دیگری به منظور استفاده از آن در نظام، فرایند، محصول یا روش انجام کار تعریف کرده‌اند (بندریان، ۱۳۹۰). از این دیدگاه فناوری تنها از مراکز تحقیقاتی به صنایع موجود یا کسب و کار جدید انتقال می‌یابد.

دیدگاه سوم: این دیدگاه به متخصصان حوزه بازاریابی یا توسعه محصول جدید در شرکت‌ها اختصاص دارد. این متخصصان، تجاری سازی فناوری را آخرین چرخه توسعه محصول جدید قلمداد می‌کنند. از معروف‌ترین

۱. Brookes
۲. Nowotny
۳. Plewa, Quester
۴. Meyer, Evans
۵. Goldsmith
۶. Thanh huyen

طرفداران این دیدگاه، فیلیپ کاتلر است. وی که یکی از صاحب نظران حوزه بازاریابی است، با قیاس از محصولات دیگر تجاری سازی علم را نیز فعالیت نهایی تولید علم می‌داند. از دیدگاه کاتلر، تجاری سازی آخرین مرحله از مراحل هشت گانه فرایند توسعه محصول جدید است. در این دیدگاه، ایده تولید محصول جدید از مراحل مختلف عبور می‌کند و طی این مراحل شرکت بررسی می‌کند که این ایده باید بیشتر توسعه یابد یا این که فرایند توسعه آن متوقف شود (قهرمانی و همکاران، ۱۳۹۴).

با مروری بر پیشینه پژوهشی موجود در زمینه تجاری سازی ملاحظه می‌گردد که مطالعات زیادی از دیدگاه‌های مختلف برای یافتن مدل مفهومی مناسب تجاری‌سازی دستاوردهای تحقیقاتی صورت گرفته است. البته با توجه به مشکلات و پیچیدگی‌های موجود، مدل‌های مختلف تجاری‌سازی دانشگاهی از اوایل دهه ۱۹۷۰ ارائه شده که تلاش داشته برنامه‌ریزی مؤثر و اجرای پروژه‌های تجاری‌سازی دانشگاهی را تسهیل کند. این مدل‌ها به کاهش مسائل پیچیده و تشخیص روابط بین اجزا کمک می‌کنند. به طور خاص، یک مدل مناسب می‌تواند به عنوان چارچوبی برای تسهیل فرایند تجاری‌سازی دانشگاهی استفاده شود (چووی^۱، ۲۰۰۹). در این راستا وو، ولش و هوانگ^۲ (۲۰۱۵) عوامل مؤثر بر تجاری‌سازی را به دو دسته عوامل فردی و نهادی دسته‌بندی کردند و نتیجه گرفتند عوامل فردی نسبت به عوامل نهادی، نقش مهم‌تری در واگذاری لیسانس فناوری دانشگاه بازی می‌کند. پرکمن و همکارانش^۳ (۲۰۱۳) عوامل مؤثر بر تجاری‌سازی را مشتمل بر ویژگی‌های فردی محقق، بستر سازمانی و بستر نهادی می‌دانند. اوامام، هوانتو و لارسو^۴ (۲۰۰۸) عوامل مؤثر بر تجاری‌سازی را در چهار دسته طبقه‌بندی کرده‌اند: نهادی، محیطی، فردی و سازمانی. بر اساس این مدل، عواملی محیطی مشتمل بر وجود سرمایه‌گذاران ریسک‌پذیر، زیرساخت، قوانین مربوط به مالکیت معنوی دانشگاه‌ها و مشخصه‌های صنعت است. عوامل نهادی شامل رهبری، اهداف و مأموریت، تاریخ و سنت، فرهنگ دانشگاه و سیاست‌ها و پاداش می‌شود. عوامل سازمانی تخصص محقق، وجود مراکز برای تحقیقات میان رشته‌ای، ماهیت مطالعه و وجود مراکز رشد دانشگاه را در بر می‌گیرد. عوامل فردی نیز مشتمل بر انگیزه، تجربه کاری و شبکه‌هایی می‌شود که پژوهشگر در آن فعال است. لاندری، امارا و رراد^۵ (۲۰۰۶) عوامل مؤثر بر تجاری‌سازی را در دسته‌های مالی، حفاظت از دارایی فکری،

۱. Choi

۲. Wu, Welch, Huang,

۳. Perkmann, and et al

۴. Umam, Hewanto, Larso

۵. Landry, Amara, Rherrad

دانش، سرمایه اجتماعی، سازمانی و عامل فردی دسته بندی کرده‌اند. برکویتز و فلدمن^۱ (۲۰۰۶) عوامل مؤثر بر تجاری‌سازی را عوامل فردی، محیط دانشگاه و مشخصه‌های صنعت می‌دانند. در پژوهشی که لینک و سیگل^۲ (۲۰۰۵) انجام داده‌اند، از عوامل محیطی، سازمانی و نهادی به‌عنوان موارد تأثیرگذار بر انتقال فناوری از دانشگاه به صنعت یاد شده است. اوام و همکاران^۳ (۲۰۰۸) عوامل سازمانی مؤثر بر تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی را کیفیت دانشکده، انضباط درونی مراکز پژوهشی، ماهیت پژوهش، تخصص و منبع انتقال فناوری، فرایند انتقال فناوری و جهت‌یابی تجاری پژوهش بیان کرده‌اند. در پژوهش سیگل و همکاران^۴ (۲۰۰۳) مدیریت غیر اثربخش دارایی‌های فکری دانشگاه از موانع تجاری‌سازی دانش ذکر شده است. کومینگ و تنگ^۵ (۲۰۰۳) فاصله دانشی میان دانشگاه و صنعت را مهم‌ترین مانع در زمینه تجاری‌سازی دانسته‌اند. رابت و همکاران^۶ (۲۰۰۷) در بررسی موانع کارآفرینی دانشگاهی از طریق ایجاد شرکت‌های انشعابی، شکاف مالی و شکاف دانش را از عوامل بازدارنده گرایش نداشتن دانشگاهیان به فعالیت‌های تجاری می‌دانند. هاوولس و مک کینلی^۷ (۲۰۰۹) در تحقیق خود مهم‌ترین چالش‌های پیش روی تجاری‌سازی تحقیقات را کمبود منابع مالی در ارتباط با تجاری‌سازی، کمبود منابع مالی در دسترس برای مرحله بندی (نمونه‌سازی) و سرمایه‌گذاری مخاطره‌پذیر، نیاز به بهبود روش‌های مدیریت مالکیت فکری در تحقیقات مشترک با صنعت و تعاملات کم با سازمان‌های حمایت‌کننده تکنولوژی ناحیه‌ای برشمرده‌اند. لاکت و همکاران^۸ (۲۰۰۴) در تحقیق خود نتیجه‌گیری کردند که یکی از عوامل تأثیرگذار در تأسیس شرکت‌های دانشگاهی، درآمد کل پژوهش می‌باشد. کوبرن و هیگ اسمیت^۹ (۲۰۰۱) (۲۰۰۱) در تحقیق خود در زمینه موانع تجاری‌سازی به مواردی چون نبود قوانین حمایت‌کننده تجاری‌سازی دانش، توجه نکردن به پیامدهای تجاری‌سازی در حوزه‌های فناوری نرم، نبود روش‌های تحقیق چند رشته‌ای متناسب با مفهوم تجاری‌سازی دانش و نبود حلقه‌های ارتباطی مناسب در این حوزه اشاره داشته‌اند. مسعودیان و قشقای زاده (۱۳۹۲) در جمع‌بندی تحقیقات انجام شده، عوامل مؤثر بر تجاری‌سازی را به صورت عوامل فردی، سازمانی، فرهنگی/اجتماعی، قانونی و اقتصادی دسته‌بندی کردند. میگوون‌پوری و احمدی (۱۳۹۱) عوامل مؤثر بر تجاری‌سازی را به صورت عوامل فردی، نهادی، سازمانی، محیطی و فناورانه

۱. Bercovitz, Feldman
۲. Link, Siegel
۳. Umum and et al
۴. Siegel and et al.
۵. Cummings, Teng
۶. Wright and et al.
۷. Howells, McKinlay
۸. Lockett and et al.
۹. Cokburn, Highsmith

دسته بندی کردند. یدالهی فارسی، مدرسی و زارع (۱۳۹۰) نیز عوامل مؤثر بر تجاری سازی را عوامل داخلی، محیطی/ نهادی و سازمانی می دانند. عباسی اسفنجانی و فروزنده دهکردی (۱۳۹۲) به منظور طراحی چارچوب مفهومی از نظریه سه شاخگی کمک گرفتند و عوامل مؤثر بر تجاری سازی را به صورت عوامل ساختاری، محتوایی، و زمینه ای دسته بندی کردند. رستگار و خیاط مقدم (۱۳۹۳) عوامل مؤثر بر تجاری سازی را به فردی (انگیزه، روحیه)، فرایندی (نظام ارزیابی، آگاهی از فرایندها)، ساختاری (قوانین حفاظت از دارایی فکری، آیین نامه های مرتبط با فعالیت تجاری سازی)، محیطی (قوانین و سیاست های حمایتی، فضای رقابتی)، مدیریتی (نظام ارتباطات و تأمین بودجه، بوروکراسی اداری و انعطاف پذیری مدیریتی، ثبات و کارآمدی مدیریتی)، بنیادی (نظام آموزشی، ماهیت تحقیقات دانشگاهی) دسته بندی کردند. نتیجه تحقیق انصاری و سنجابی (۱۳۹۲) که در آن به تحلیل چالش های تجاری سازی تحقیقات از دیدگاه اعضای هیأت علمی پرداختند نشان داد که هفت عامل مجزای زیرساختی - حمایتی، آموزشی، ارتباطی، فنی - تخصصی، سازمانی، مالی و سیاست گذاری از جمله چالش های تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی می باشد و چالش آموزشی - اطلاع رسانی و زیرساختی - حمایتی بالاترین رتبه را در بین عامل ها به خود اختصاص داده است. نوبخت وند و توسی (۱۳۹۳) عوامل مؤثر بر تجاری سازی را به دو گروه دسته بندی کرده اند: سازمانی (همه عوامل درون دانشگاه همچون ساختار، فرهنگ و فرایندها) و عوامل خارجی (محیط سیاسی، فرهنگی، اجتماعی). کلاتری و همکاران (۱۳۹۴) نیز در تحقیق خود نشان دادند که عوامل نه گانه زیرساخت های دانشگاه، مدیریت دانش، راهبرد دانشگاه و کیفیت دانشکده، ماهیت پژوهش و جهت یابی تجاری، شبکه های دانشگاه، مدیریت دانشگاه، منابع انسانی دانشگاه، ساختار دانشگاه و منابع مالی دانشگاه از جمله عوامل سازمانی تأثیرگذاری بر راهبرد تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی می باشد.

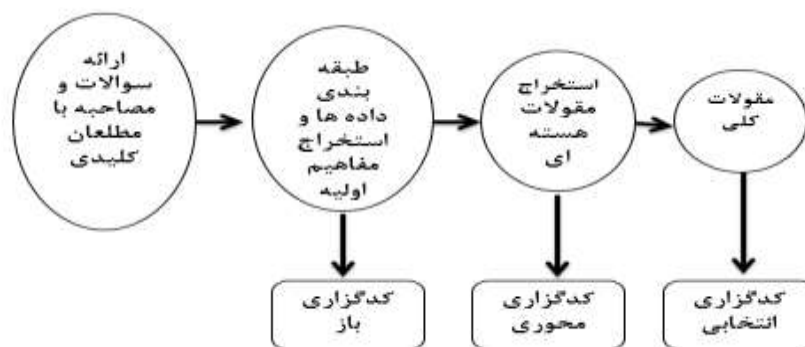
روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با هدف شناسایی موانع تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی دانشگاه های علوم پزشکی اردبیل و محقق اردبیلی انجام گرفت. این پژوهش از نوع آمیخته بود و در دو گام اصلی انجام گرفت. در گام اول (بخش کیفی) جامعه ی آماری پژوهش، اعضای هیأت علمی بودند. در بخش کیفی از روش نمونه گیری هدفمند استفاده شد. در نهایت تعداد ۱۴ مصاحبه طی دو هفته انجام شد. اطلاعات مربوط به تعداد افراد نمونه و گروه هایی که از میان آنان مصاحبه صورت گرفت در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: تعداد افراد نمونه در گروه‌های مصاحبه

تعداد افراد	گروه مورد مصاحبه
۶	اساتید دانشگاه علوم پزشکی
۸	اساتید دانشگاه محقق اردبیلی
۱۴	جمع

مصاحبه از نوع نیمه ساختار یافته بود و سوالاتی از جمله "به نظر شما چه عواملی باعث می‌شود که دانشگاه‌ها تجاری سازی نتایج تحقیقات را در دستور کار قرار ندهند؟" و "در دانشگاهی که شما که شما مشغول به فعالیت هستید، چه موانعی پیش روی تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی قرار دارد؟" بر اساس ادبیات نظری و پژوهشی در زمینه موضوع طرح شده بود. پس از انجام هر مصاحبه داده‌ها بلافاصله مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. پس از اتمام مصاحبه‌ها فهرست کاملی با اطلاعات مورد نیاز تهیه و به هر مصاحبه شونده یک کد اختصاص داده شد. سپس داده‌ها به دقت مرور و در یک جدول شامل کد مصاحبه شونده و گزاره‌های کلامی وارد شدند و مفاهیم کدگذاری باز انتخاب شدند. سپس کدها مجدداً مورد بازبینی قرار گرفته و در دسته‌های عمده ادغام شده و در جدولی بر اساس محتوای کدگذاری باز و کدگذاری محوری مرتب شدند (شکل ۱).

شکل ۱: فرایند استخراج مقولات در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی

برای کسب اطمینان از روایی پژوهش، از روش‌های تطبیق توسط اعضا و بررسی همکار استفاده گردید. در بخش کمی با پرسشنامه‌ی محقق ساخته و ماحصل بخش کیفی شامل ۲۸ سؤال با طیف لیکرت پنج درجه‌ای (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد)، داده‌ها گردآوری شدند و با استفاده از نرم افزار SPSS.۷.۰۲۲ و آزمون‌های کای اسکور و فریدمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. جامعه‌ی آماری بخش کمی دانشجویان

شناسایی و اولویت بندی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی با.../ ۱۱

تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های محقق اردبیلی و علوم پزشکی بودند. روش نمونه گیری تصادفی در دسترس بود و تعداد ۱۲۰ نفر تعیین شد. از این تعداد ۱۱۸ پرسشنامه به صورت کامل پاسخ داده شدند. از بین ۱۱۸ پرسشنامه جواب داده شده، ۷۳ نفر مذکر (۶۱/۸۶ درصد) و ۴۵ نفر مونث (۳۸/۱۴ درصد) بودند. همچنین ۹۷ نفر (۸۲/۲۰ درصد) دانشجوی دانشگاه محقق اردبیلی و ۲۱ نفر (۱۷/۸۰ درصد) نیز دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بودند. پایایی ابزار در بخش کمی برابر با ۰/۸۹ در ضریب آلفای کرونباخ به دست آمد. لازم به یادآوری است جهت رعایت ملاحظات اخلاقی، اقداماتی از جمله اخذ رضایت از شرکت کنندگان جهت شرکت در تحقیق، محرمانه ماندن اسامی افراد و در دسترس بودن محقق جهت پاسخگویی به سؤالات، در هر دو بخش کیفی و کمی، انجام شد.

یافته‌ها

پس از انجام مصاحبه تا مرحله اشباع و استخراج مقولات، در نهایت ۶۶ مقوله مفهومی اولیه، ۲۳ مقوله فرعی و ۶ مقوله اصلی به دست آمد. جزئیات مقولات به دست آمده و مقوله‌بندی‌ها در قالب جدول ۲، نشان داده شده است.

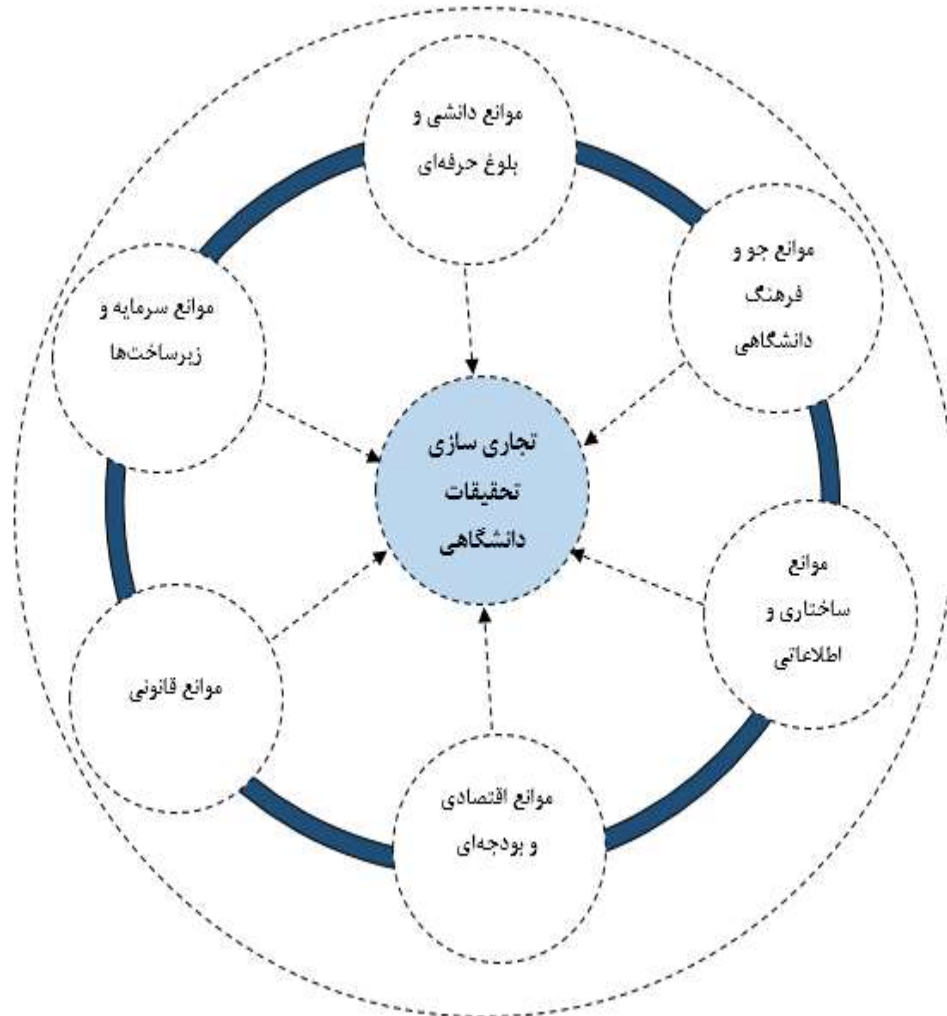
جدول ۲: نتایج کدگذاری باز، محوری و انتخابی به همراه گزاره مفهومی اولیه

مقوله کلی	مقوله‌های فرعی	گزاره مفهومی اولیه
موانع دانشی و بلوغ حرفه-ای	عامل همکاری علمی	ضعف همکاری های علمی/بین المللی با دانشگاه‌ها-ضعف همکاری با سایر مراکز علمی معتبر
	عامل تحقیقات مبتنی بر نیاز	عدم توجه به تحقیقات دانشگاهی مشترک با بخش صنعت-عدم توجه به تحقیقات دانشگاهی مبتنی بر نیاز صنعت-عدم توجه به تحقیقات دانشگاهی مبتنی بر نیاز سایر بخش های جامعه
	عامل نشست تخصصی	نبود جلسات هم اندیشی دانشگاهی- کمبود کربدوره های علم و فناوری
موانع جو و فرهنگ دانشگاهی	عامل برنامه ریزی درسی	ضعف در محتوای دروس کارآمد- ضعف در روش آموزش کارآمد- عدم توجه به رشته تحصیلی منطبق بر نیاز جامعه و صنعت
	ضعف نگرش و حمایت مدیران	عدم اعتقاد و باور مدیران به تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی- عدم حمایت مدیران از تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی
	ضعف جو مشارکتی	عدم فرهنگ مشارکت و کار تیمی در دانشگاهیان- عدم بهره گیری از خرد جمعی

ضعف فرهنگ پژوهشگری	ضعف فرهنگ یادگیری - ضعف در فرهنگ ایده پردازی - عدم توجه به فرهنگ مسئله گشایی	
ضعف فرهنگ کارآفرینی	عدم توجه به خودباوری - اهمیت ندادن به ریسک پذیری - عدم توجه به خلاقیت و نوآوری	
ضعف فرهنگ کیفیت	عدم توجه به بهره وری - عدم توجه به ارزیابی و بهبود مستمر تحقیقات - ضعف در اخلاق حرفه ای - ضعف در توجه به ارزش های انسانی	
ضعف دانشگاه مستقل	عدم برخورداری دانشگاه از آزادی علمی - عدم استقلال دانشگاهی	
ضعف در توجه به تصمیم گیری علمی	ضعف مدیریت و برنامه ریزی علمی - عدم توجه به تصمیم گیری پژوهش محور - کمبود تصمیم گیری نظام مند و استراتژیک	موانع ساختاری و اطلاعاتی
ضعف انعطاف پذیری	ضعف پویایی فرایندهای علمی - ضعف پویایی ساختارهای سازمانی - عدم کارآمدی ساختارها - عدم کارآمدی فرایندهای علمی	
ضعف خدماتی دانشگاه به جامعه	ضعف کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه به جامعه - ضعف کیفیت خدمات پژوهشی دانشگاه به جامعه - کمبود فناوری دانشگاهی - ضعف خدمات مشاوره ای دانشگاه به جامعه	
عدم شناخت متقابل	ضعف در شناخت متقابل دانشگاه و صنعت - ضعف در همکاری متقابل دانشگاه و صنعت - ضعف در همکاری مستمر و پویا بین دانشگاه و صنعت	
ضعف تبادل اطلاعاتی	عدم مستندسازی تجارب دانشگاهیان - عدم برقراری جریان سیال تبادل اطلاعات میان دانشگاهیان	
ضعف در تبدیل و دگردیسی	عدم تبدیل دانشگاه به دانشگاه نوآور و کارآفرین - عدم تبدیل دانشگاه به بنگاه تولید دانش و فناوری	
ضعف مدیریت اعتبارات و تخصیص بهینه	کمبود اعتبارات تحقیقاتی، کمبود اعتبارات فناوری، کمبود اعتبارات کارآفرینی، ضعف در تخصیص بهینه اعتبارات	
عدم توجه به منابع درآمدی	عدم تأکید دانشگاه بر کسب منبع درآمدی جایگزین و غیر دولتی، کمبود توجه به عقد قرارداد باصنعت و جلععه	
ضعف ثروت آفرینی	عدم تأکید بر ثروت آفرینی و ارزش آفرینی از طریق توسعه نوآوری، علم ایفلی نقش سرمایه گذار مخاطرپذیر	
ضعف بستر قانونی	ضعف بستر قانونی لازم به منظور مدیریت دلایلی های فکری، ضعف بستر قانونی لازم به منظور حمایت از دلایلی های فکری، عدم وجود بستر قانونی لازم به منظور	موانع قانونی

شناسایی و اولویت بندی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی با.../۱۳

حمایت از صاحبان ایده در دانشگاه		
ضعف کارآمدی و اثربخشی مقررات و آیین نامه های دانشگاهی در راستای تجاری سازی، عدم وجود مکانیزم های تشویقی و حمایتی از کارآفرینان دانشگاهی، عدم وجود مکانیزم های تشویقی و حمایتی از شرکت های دانش بنیان.	ضعف کارآمدی و اثربخشی مقررات	
ضعف برخورداری دانشگاه از سرمایه های انسانی متخصص، ضعف در برخورداری دانشگاه از سرمایه های انسانی توانمند و دارای تعهد بالا، ضعف برخورداری دانشگاه از سرمایه های انسانی دارای لگنجه بالا	ضعف سرمایه انسانی	
ضعف وجود زیرساخت های آموزشی و تحقیقاتی مناسب، ضعف وجود زیرساخت فناوری مناسب و کارآمد در دانشگاه، ضعف برخورداری دانشگاه از بانک های ایده و پایگاه های داده به روز و کارآمد، ضعف برخورداری دانشگاه از مراکز توسعه خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی و ارتباط با صنعت، ضعف برخورداری دانشگاه از مراکز نوین حمایتی از کارآفرینان نظیر پارک ها و مراکز رشد علم و فناوری	ضعف در زیرساخت ها	موانع سرمایه و زیرساخت

شکل ۲: الگوی ساختاری موانع تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی

شکل ۲ الگوی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی را در ارتباط با هم نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌گردد موانع شناسایی شده در عین حال که با هم دیگر در ارتباطند بر تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی نیز اثر می‌گذارند. برای مثال موانع دانشی و بلوغ حرفه‌ای در ارتباط با موانع سرمایه و زیرساخت‌ها قرار دارد و هر دو بر تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی تاثیر می‌گذارند و رفع موانع دانش و بلوغ حرفه‌ای بدون توجه به موانع مربوط به سرمایه و زیرساخت‌ها و سایر موانع تا حدودی امکان ناپذیر است. در جدول ۳، ویژگی‌های توصیفی

مربوط به موانع شناسایی شده ارائه شده است.

جدول ۳: وضعیت توصیفی موانع شناسایی شده پیش روی تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی

مقوله اصلی	(SD)M	مقوله‌های فرعی	(SD)M
موانع دانشی و بلوغ حرفه-ای	(۴/۵۲) ۲۱/۶۹	عامل همکاری علمی	(۶/۴۳) ۲۵/۳۱
		عامل تحقیقات مبتنی بر نیاز	(۴/۹۸) ۲۳/۱۱
		عامل نشست تخصصی	(۴/۶۱) ۲۲/۲۵
		عامل برنامه ریزی درسی	(۲/۰۶) ۱۶/۰۹
موانع جو و فرهنگ دانشگاهی	(۹/۸۸) ۴۹/۲۱	ضعف نگرش و حمایت مدیران	(۱۱/۸۴) ۵۹/۸۳
		ضعف جو مشارکتی	(۱۱/۰۵) ۵۷/۷
		ضعف فرهنگ پژوهشگری	(۱۰/۹۱) ۵۵/۰۳
		ضعف فرهنگ کارآفرینی	(۹/۳) ۴۸/۴۴
		ضعف فرهنگ کیفیت	(۸/۹۶) ۳۸/۸۷
		ضعف دانشگاه مستقل	(۷/۲۲) ۳۵/۳۹
موانع ساختاری و اطلاعاتی	(۶/۵۶) ۳۷/۰۷	ضعف در تبدیل و دگردیسی	(۸/۶۲) ۴۲/۴۶
		ضعف انعطاف پذیری	(۸/۳۱) ۴۰/۵۷
		ضعف خدماتی دانشگاه به جامعه	(۷/۸۹) ۴۰/۸۰
		عدم شناخت متقابل	(۷/۲۲) ۳۷/۸۵
		ضعف تبادل اطلاعاتی	(۵/۰۳) ۳۶/۶۱
		ضعف در توجه به تصمیم گیری علمی	(۲/۲۹) ۲۴/۱۳
موانع اقتصادی و بودجه‌ای	(۲/۲۹) ۷/۴۱	ضعف مدیریت اعتبارات و تخصیص بهینه	(۲/۶۵) ۸/۷۴
		ضعف ثروت آفرینی	(۲/۴۹) ۷/۵۲
		عدم توجه به منابع درآمدی	(۱/۷۳) ۵/۹۷
موانع قانونی	(۳/۳۱) ۶/۶۷	ضعف بستر قانونی	(۳/۷۹) ۷/۷۶
		ضعف کارآمدی و اثربخشی مقررات	(۲/۸۳) ۵/۵۸
موانع سرمایه و زیرساخت	(۴/۹۲) ۲۴/۱۵	ضعف سرمایه انسانی	(۵/۱۳) ۲۵/۶۷
		ضعف در زیرساخت‌ها	(۴/۷۱) ۲۲/۶۳

طبق جدول ۳ ملاحظه می‌گردد که در بین مقوله‌های فرعی مربوط به موانع دانشی و بلوغ حرفه‌ای، مقوله همکاری علمی بالاترین میانگین، در بین مقوله‌های فرعی مربوط به موانع جو و فرهنگ دانشگاهی، مقوله ضعف نگرش و حمایت مدیران بالاترین میانگین؛ در بین مقوله‌های فرعی مربوط به عوامل ساختاری و

اطلاعاتی، مقوله ضعف در توجه به تبدیل و دگر دیسی بالاترین میانگین؛ در بین مقوله‌های فرعی مربوط به موانع اقتصادی و بودجه‌ای، مقوله ضعف مدیریت اعتبارات و تخصیص بهینه بالاترین میانگین؛ در مقوله‌های فرعی مربوط به موانع قانونی، مقوله ضعف بستر قانونی و در مقوله‌های فرعی مربوط به موانع سرمایه و زیرساخت‌ها، مقوله ضعف سرمایه انسانی بالاترین میانگین را دارا می‌باشند.

جدول ۴: بررسی معنی‌داری آزمون کای اسکوتر

مقدار P	درجه آزادی	مقدار خی دو	گزینه خیلی زیاد	گزینه زیاد	تعداد	عامل
۰/۰۰۰	۴	۱۱۹/۷۵۲	۴۳	۷۵	۱۱۸	موانع دانشی و بلوغ حرفه‌ای
۰/۰۰۰	۴	۱۲۱/۵۳۰	۵۵	۶۳	۱۱۸	موانع جو و فرهنگ دانشگاهی
۰/۰۰۰	۴	۲۱۲/۷۸۹	۳۷	۸۱	۱۱۸	موانع ساختاری و اطلاعاتی
۰/۰۰۰	۴	۱۱۳/۹۲۴	۶۷	۵۱	۱۱۸	موانع اقتصادی و بودجه‌ای
۰/۰۰۰	۴	۴۴/۷۱۲	۳۹	۷۹	۱۱۸	موانع قانونی
۰/۰۰۰	۴	۶۲/۴۳۲	۷۸	۴۰	۱۱۸	موانع سرمایه و زیرساخت

با توجه به نتایج داده‌ها و آزمون خی دو در جدول ۴، با استناد به مقدار آزمون کای اسکوتر که در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی دار است ($P=۰/۰۰۰ < ۰/۰۱$)، با اطمینان ۰/۹۹ می‌توان گفت که با انتخاب گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد توسط پاسخ دهندگان هر یک از موانع شش‌گانه تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی معنادارند. در ادامه با آزمون فریدمن به رتبه‌بندی موانع پرداخته شد و مشخص گردید که هر یک از عوامل شناسایی شده چه رتبه‌ای را از نظر تأثیرگذاری در تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی دارا می‌باشند.

جدول ۵: رتبه‌بندی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی با آزمون فریدمن

تعداد	رتبه میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	رتبه (اولویت)	ترتیب موانع تجاری سازی تحقیقات
۱۱۸	۱۱/۰۴	۶/۵۶	۳۷/۰۷	دوم	موانع ساختاری و اطلاعاتی
۱۱۸	۱۰/۸۲	۹/۸۸	۴۹/۲۱	سوم	موانع جو و فرهنگ دانشگاهی
۱۱۸	۱۱/۷۶	۴/۹۲	۲۴/۱۵	اول	موانع سرمایه و زیرساخت
۱۱۸	۶/۲۳	۴/۵۲	۲۱/۶۹	چهارم	موانع دانشی و بلوغ حرفه‌ای
۱۱۸	۳/۶۴	۲/۲۹	۷/۴۱	ششم	موانع اقتصادی و بودجه‌ای

شناسایی و اولویت بندی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی با.../۱۷

موانع قانونی	پنجم	۶/۶۷	۳/۳۱	۵/۴۷	۱۱۸
--------------	------	------	------	------	-----

طبق جدول ۵ مشاهده می‌گردد که موانع مربوط به سرمایه و زیرساخت با ۱۱/۷۶ بالاترین رتبه میانگین و عامل اقتصادی و بودجه‌ای با ۳/۶۴ دارای پایین‌ترین رتبه میانگین در بین موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشد.

جدول ۶: تحلیل مقایسه‌ای میانگین رتبه موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی

شاخص	نتایج
تعداد	۱۹۲
مقدار کای اسکوتر	۲۵۲۳/۷۸۶
درجه آزادی	۴
معنی داری	۰/۰۰۰

طبق نتایج آزمون فریدمن در جدول ۶، با استناد به مقدار آزمون کای اسکوتر (۲۵۲۳/۷۸۶) که در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی دار است ($P=0/000 < 0/01$)، می‌توان گفت با اطمینان ۰/۹۹ به لحاظ آماری بین میانگین رتبه‌های موانع شش گانه تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی تفاوت معنی‌دار وجود دارد. بدین معنی که موانع منابع و زیرساختی بالاترین اولویت و موانع اقتصادی و بودجه‌ای پایین‌ترین اولویت را در بین موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی در دانشگاه‌های علوم پزشکی اردبیل و محقق اردبیلی دارا می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

به نظر می‌رسد تحولاتی همچون جهانی شدن، افزایش رقابت فناورانه بین کشورها، افزایش هزینه‌های ملی و جهانی و ایجاد شرایطی که دانشگاه‌ها را وادار به خودکفائی مالی و ایفای نقش‌های جدید در جوامع می‌سازد، ضرورت افزایش تجاری سازی دانش و اهمیت پژوهش در زمینه تجاری سازی دانش را آشکار می‌سازد. علاوه بر این، با توجه به اهمیت روزافزون تجاری سازی پژوهش‌های دانشگاهی در جهان، دانشگاه‌های ما هنوز نتوانسته‌اند به گونه‌ای مؤثر یافته‌های علمی خود را وارد صنعت کنند و در این زمینه واکاوی موانع تجاری - سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی خالی از اهمیت نیست. از این‌رو در مطالعه‌ی حاضر به تحلیل کیفی و کمی موانع تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی دانشگاه‌های علوم پزشکی اردبیل و محقق اردبیلی پرداخته شد. بر این اساس در ابتدا با مطلعان کلیدی به مصاحبه نیمه ساختارمند در این زمینه اقدام گردید. به طور کلی مطلعان کلیدی مصاحبه شده موانع پیش روی تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی را در قالب ۶ عامل موانع

دانشی و بلوغ حرفه‌ای، موانع جو و فرهنگ دانشگاهی، موانع ساختاری و اطلاعاتی، موانع اقتصادی و بودجه‌ای، موانع قانونی و موانع مربوط به سرمایه و زیرساخت‌ها ذکر نمودند. همچنین تجزیه و تحلیل کمی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی نشان داد همه عوامل شناسایی شده در مرحله کیفی، برای افراد دارای اهمیت است و عامل سرمایه و زیرساخت‌ها، عامل ساختاری و اطلاعاتی، عامل جو و فرهنگ دانشگاهی، عامل دانشی و بلوغ حرفه‌ای، عامل قانونی و عامل اقتصادی و بودجه‌ای به ترتیب اولویت به عنوان موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی شناسایی شده است. این یافته با نتایج پژوهش‌های کوبرن و هیگ اسمیت (۲۰۰۱)، سیجل و همکاران (۲۰۰۳)، کومینگ و تنگ (۲۰۰۳)، هاولس و مک کینلی (۲۰۰۹)، انصاری و سنجابی (۱۳۹۲)، مسعودیان و قشقایی‌زاده (۱۳۹۲)، یدالهی فارسی و همکاران (۱۳۹۰)، عباسی اسفنجانی و فروزنده دهکردی (۱۳۹۲)، رستگار و خیاط مقدم (۱۳۹۳)، نوبخت‌وند و توسی (۱۳۹۳) و کلاتری و همکاران (۱۳۹۴) که هر یک به نوعی به موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی به دست آمده اشاره داشته‌اند، همخوان و همسو است. در ارتباط با تبیین موانع شناسایی شده تحقیق حاضر می‌توان گفت دستاوردها و یافته‌های تحقیقاتی تا هنگامی که بستر و زمینه‌ای برای تجاری شدن نداشته باشند، نمی‌توانند عاملی برای تولید ثروت و رفاه عمومی جامعه باشند. از این رو ایجاد بسترهایی برای تجاری‌سازی علاوه بر فراهم آوردن ارزش‌های اقتصادی قابل توجه برای دانشگاه‌ها، منجر به رشد اقتصادی و فنی جامعه نیز می‌شود. چیزی که بدیهی است وجود موانع گوناگون در زمینه بستر سازی برای تجاری سازی تحقیقات است. در تحقیق حاضر مشاهده گردید که موارد ششگانه دانش و بلوغ حرفه‌ای، جو و فرهنگ دانشگاهی، ساختار و اطلاعات، مانع اقتصادی و بودجه‌ای، قانونی و سرمایه‌ای و زیرساختی جزو موانع اصلی پیشروی تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی دانشگاه‌های محقق اردبیلی و علوم پزشکی اردبیل می‌باشند.

موانع دانشی و بلوغ حرفه‌ای: به نظر می‌رسد فقر همکاری علمی، کمبود تحقیقات مبتنی بر نیاز جامعه، عدم برگزاری نشست‌های تخصصی و کیفیت پایین نشست‌های علمی و ضعف در برنامه‌ریزی درسی و مواردی از این دست به صورت کلی باعث ایجاد مانع دانشی و بلوغ حرفه‌ای شده‌اند و در این زمینه ضروری است به مواردی همچون الزام اعضای هیات علمی به برآورد توجیه تجاری تحقیقات پژوهشی خود و دانشجویان در ابتدای ارائه پروپزال، ارائه مشاوره و تسهیلات مناسب، توجه به قابلیت تحقیقات دانشگاهی به لحاظ منجر شدن به دانش فنی و فناوری قابل عرضه به بازار، انتخاب بازارهای هدف و تعیین استراتژی‌های جهت‌گیری بازار مبتنی بر آن بازارها و بازاریابی مناسب توجه و تاکید شود.

موانع جو و فرهنگ دانشگاه: ضعف نگرش و حمایت مدیران، ضعف جو مشارکتی، ضعف فرهنگ پژوهشگری و کارآفرینی، ضعف فرهنگ کیفیت و عدم استقلال دانشگاهی از جمله موارد موثر در ایجاد موانع

جو و فرهنگ دانشگاهی در پیشروی تجاری سازی تحقیقات می‌باشد. در این زمینه می‌توان به فراهم کردن بستر فیزیکی و روانی مورد نیاز برای پرورش ایده‌های نوآورانه، احساس نیاز و التزام اعضای هیات علمی و دانشجویان به تجاری‌سازی یافته‌های تحقیقاتی و ترویج روحیه همکاری و مشارکت اقدام نمود.

موانع ساختاری و اطلاعاتی: ضعف در تبدیل و دگردیسی، ضعف در انعطاف پذیری، ضعف خدمات سازمانی، عدم شناخت متقابل دانشگاه و جامعه از هم، ضعف تبادل اطلاعاتی و ضعف در تصمیم‌گیری علمی از جمله موارد موثر در ایجاد موانع ساختاری و اطلاعاتی تجاری سازی تحقیقات دانشگاه می‌باشند. در این راستا می‌توان به اقداماتی همچون برگزاری سمینار و نشست‌های علمی جهت بسط و توسعه شناخت متقابل و تبادل اطلاعاتی پرداخت و از طریق ایجاد کارگروه‌ها و جلسات به بهبود مهارت در تصمیم‌گیری علمی اقدام نمود و با ارائه پیشنهادات حاصل این نوع جلسات به برطرف کردن خدمات سازمانی سازمان کمک نمود.

موانع اقتصادی و بودجه‌ای: ضعف مدیریت اعتبارات و تخصیص بهینه، ضعف ثروت آفرینی و عدم توجه به منابع درآمدی از جمله موارد موثر در پدیدآیی موانع اقتصادی و بودجه‌ای پیشروی تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی است. برای رفع موانع اقتصادی و بودجه‌ای می‌توان حمایت و تشویق ورود سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در حوزه سرمایه‌گذاری، پرداخت و اعتبار یا تامین مالی مناسب اقدامات کارآفرینانه اعضای هیات علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی از سوی دانشگاه، افزایش بودجه تحقیق و توسعه و همچنین سرمایه‌گذاری بر طرح‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی توسط دولت و ارگان‌های مختلف جامعه را در دستور کار قرار داد.

موانع قانونی: ضعف بستر قانونی و ضعف کارآمدی و اثربخشی مقررات از جمله موارد موثر در ایجاد موانع قانونی تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی است. برای رفع موانع قانونی می‌توان به تقویت و حمایت از مالکیت معنوی و همچنین ایجاد مؤسسات حمایت‌کننده از فرایند تجاری‌سازی نتایج پژوهشی و توجه به مناسب بودن سهم دریافتی اعضای هیات علمی و دانشجویان از تجاری‌سازی تحقیقات در راستای تجاری سازی در کشور اقدام نمود.

موانع سرمایه‌ای و زیرساختی: ضعف‌هایی همچون ضعف سرمایه‌نیروی انسانی و ضعف در زیرساخت‌های دانشگاهی باعث ایجاد موانع سرمایه و زیرساخت تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی شده‌اند. در راستای رفع این موانع می‌توان به اقداماتی همچون تمرکز برنامه‌های دولت بر روی حمایت از منابع انسانی و توجه به نیازهای محققان و حمایت از آنان و کمک به در دسترس بودن مهارت‌های علمی با کیفیت بالا و مهارت‌های کسب و کار اشاره نمود.

این موارد در مجموع موانعی است که به عنوان موانع اساسی در روند تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی در تحقیق حاضر شناسایی شد. لازم به ذکر است طبق آنچه در الگوی ساختاری تحقیق حاضر ارائه شده است

(شکل ۳) ملاحظه می‌گردد موانع شش گانه شناسایی شده علاوه بر این که به طور مستقیم بر فرایند تجاری - سازی نتایج تحقیقات دانشگاه‌های مورد مطالعه تاثیر می‌گذارند، در ارتباط با همدیگر نیز قرار دارند و به صورت غیر مستقیم نیز بر تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی موثر می‌باشند. همچنین نتیجه رتبه‌بندی موانع تجاری سازی نشان داد که موانع مربوط به منابع و زیرساخت‌ها بالاترین رتبه میانگین را به خود اختصاص داده است. بی‌گمان، بدون وجود زمینه مناسب و زیرساخت‌های لازم نمی‌توان به توسعه تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی امیدوار بود. در این راستا بایستی دانشگاه‌ها با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مناسب و تخصیص اعتبارات لازم به ایجاد و گسترش زیرساخت‌های لازم و حمایت‌های مناسب از این فرایند اقدام کنند و زمینه را برای توسعه هرچه بیشتر آن فراهم آورند. علاوه بر این تجاری سازی دانش بستر تولید درآمد را برای دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی فراهم می‌نماید و در نتیجه منجر به کاهش وابستگی به بودجه عمومی می‌شود. البته این امر تنها زمانی قابلیت اجرا دارد که تجاری سازی دانش در دانشگاه‌ها به یک فعالیت نظام‌مند تبدیل شود. بدیهی است که دانشگاه‌ها مسئولیت بیش‌تری در بخش پژوهش و کاربردی نمودن نتایج تحقیقات در راستای تولید درآمد، رفاه عمومی، یادگیری و مشارکت و استقلال دانشگاهی عهده‌دار هستند و یافته‌های پژوهشی به عنوان ابزاری برای گسترش مرزهای دانش به کار گرفته می‌شوند تا بتوانند تا حدودی چالش‌هایی مانند بیکاری و ایجاد اشتغال، تقلیل وابستگی به کشورهای بیگانه و افزایش استقلال، کمبود بودجه - های تخصصی به پژوهش و جبران هزینه‌ها و افزایش درآمد ملی و تولید ثروت را برطرف نمایند و به توسعه پایدار دست یابند. در نهایت براساس یافته‌های تحقیق، پیشنهاد می‌گردد مسئولین دانشگاهی از طریق ایجاد فرهنگ کارآفرینی و تجاری‌سازی دانش در دانشگاه‌ها و حمایت‌های مدیریتی از جهت‌دهی تحقیقات دانشگاهی به سمت تجاری‌سازی در جهت رفع موانع ششگانه اثرگذار بر تجاری‌سازی پژوهش‌های دانشگاهی شناسایی شده در تحقیق حاضر گام بردارند. همچنین برای اتخاذ تصمیمات معقول و به کارگیری راهکارهای مناسب جهت تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی موانع شناسایی شده را مد نظر قرار دهند.

منابع:

- _افشاری، معصومه؛ محمدزاده قصر، اعظم (۱۳۹۱). بررسی چالش‌های فرهنگ پژوهش در ایران. دومین همایش مدیریت پژوهش و فناوری، تهران، دانشگاه صنعتی شریف: صص ۲۳۵-۲۲۶.
- _انصاری، محمدتقی؛ سنجابی، محمدرضا (۱۳۹۲). تحلیل چالش‌های تجاری سازی تحقیقات از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشکده‌های کشاورزی ایران. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۴(۴۴): ۵۵۵-۵۶۸.

شناسایی و اولویت بندی موانع تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی با... / ۲۱

ایزدی، الهام؛ رئیس، مهنوش؛ شریفی راد، غلامرضا؛ توسلی، الهه؛ غضنفری، زینب؛ جوادزاده، سید همادالدین (۱۳۹۲). بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به پژوهش. مجله علمی - پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، دوره ۲۱، شماره ۶: ۶۲-۵۶.

بندریان، رضا (۱۳۹۰). کارآفرینی شرکتی، شیوه ای برای تجاری سازی دستاوردهای فناورانه سازمان های پژوهش و فناوری مستقل. رشد فناوری، شماره ۲۶.

پورعزت، علی اصغر؛ قلی پور، آرین؛ ندیرخانلو، سمیرا (۱۳۸۹). شناسایی و اولویت بندی عوامل اثرگذار در تجاری سازی دانش در دانشگاه ها. فصلنامه توسعه کارآفرینی: ۳۵-۶۶.

تیموری آسفیچی، عباس (۱۳۸۹). تحقیق و پژوهش در ایران. فصل شما (مجله ی اینترنتی علوم اجتماعی)، سال ۵، شماره ۱۶: ۱۸-۱۶.

جمالی، مرتضی؛ شفیق زاده، احسان (۱۳۹۱). رویکرد تحلیلی مقایسه ای به تحقیق و توسعه در تهران و چند کشور منطقه. فصلنامه تخصصی پارک ها و مراکز رشد، سال هشتم، شماره ۳۱: ۲۴-۳۶.

رستگار، نفیسه؛ خیاط مقدم، سعید (۱۳۹۳). موانع تجاری سازی دانش (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد). دومین کنفرانس بین المللی تجاری سازی فناوری، تهران، پارک علم و فناوری دانشگاه تهران.

زارع، هادی؛ حجازی، سیدرضا (۱۳۹۰). طراحی نظام ارزیابی عملکرد تجاری سازی تحقیق های دانشگاهی، فصلنامه توسعه کارآفرینی، ۳(۱۲): ۱۴۵-۱۶۴.

عباسی اسفنجانی، حسین؛ فروزنده دهکردی، لطف اله (۱۳۹۳). شناسایی و تبیین عوامل تعیین کننده در تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی با استفاده از الگوی سه شاخگی. سیاست علم و فناوری، ۶(۲۴): ۳۳-۴۶.

علی بیگی، امیرحسین (۱۳۸۶). تحلیل بهره وری پژوهشی اعضای هیئت علمی (مطالعه ی موردی: دانشگاه رازی). فصلنامه ی پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۴۶: ۱۵۵-۱۴۵.

عنبری، زهره؛ جدیدی، رحمت اله (۱۳۹۲). مقایسه ی دیدگاه دانشجویان محقق و غیر محقق در مورد موانع انجام فعالیت های پژوهشی در دانشگاه علوم پزشکی اراک، و ارائه ی استراتژی های مناسب در مدیریت تحقیقات دانشجویی. مجله ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی، دوره ۱۳، شماره ۵: ۱۲-۳۹۹.

فکور، بهمن (۱۳۸۳). تجاری سازی نتایج تحقیقات، نشریه رهیافت، ۴: ۵۳-۵۸.

قهرمانی، محمد؛ ابوالقاسمی، محمود؛ پرندی، منصور (۱۳۹۴). تجاری سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی. مفاهیم، مبانی و چالش ها، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

— کاظمی، یحیی؛ روشن، علیقلی؛ بنی اسدی، ندا (۱۳۹۰). عوامل مؤثر بر افزایش فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیئت علمی (مطالعه‌ی موردی: دانشگاه سیستان و بلوچستان و شهید باهنر کرمان). فصلنامه‌ی آموزش عالی ایران، سال ۳، شماره‌ی ۳: ۸۶-۶۵.

— کلاتری، اسماعیل؛ میگون پوری، محمدرضا؛ یداللهی فارسی، جهانگیر (۱۳۹۴). مطالعه عوامل سازمانی تأثیرگذار بر راهبرد تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی (مورد مطالعه: فناوری نانو). مدیریت فرهنگ سازمانی، ۲(۱۳): ۴۱۵-۴۳۵.

— مسعودیان، پیام؛ قشقایی‌زاده، نادر. (۱۳۹۲). تحلیلی بر عوامل مؤثر بر تجاریسازی نتایج تحقیقات دانشگاهی (مطالعه‌ی موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان). نشریه‌ی الکترونیکی رویه و فلسفه کتابخانه، ۲(۷): ۲-۲۶.

— میگون پوری، محمدرضا؛ احمدی، بهشاد (۱۳۹۱). شناسایی عوامل اثرگذار برانتخاب راهبردهای تجاریسازی تحقیقات دانشگاهی در حوزه صنعت پتروشیمی. توسعه کارآفرینی، ۵(۲): ۲۷-۴۶.

— نریمانی، امیر رضا؛ واعظی، رضا (۱۳۹۶). شناسایی عوامل تسهیل‌گر تجاری سازی پژوهش های دانش مدیریت دولتی، فصلنامه مدیریت دولتی، ۹(۲): ۲۳۵-۲۶۲.

— نوبخت‌وند، جواد؛ نیکونام توسی، وحید (۱۳۹۳). نقش دانشگاه در کارآفرینی تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی. ریاضیات کاربردی در مهندسی، مدیریت و فناوری، ویژه نامه مدیریت و فناوری، ۱۰۹۵-۱۱۰۱.

— هاشم نیا، شهرام؛ عمادزاده، مصطفی؛ صمدی، سعید؛ ساکتی، پرویز (۱۳۸۸). روش‌های تجاری سازی در آموزش عالی و چالش‌های آن. فصلنامه آموزش عالی ایران، ۲: ۳۵-۵۷.

— یداللهی فارسی، جهانگیر؛ کلاتهای، زهرا (۱۳۹۱). جایگاه تجاری سازی در مدیریت نوآوری و معرفی عمده مدل های تجاری سازی در حوزه صنایع پیشرفته. فصلنامه تخصصی پارک ها و مراکز رشد، ۳۳، ۲۷.

— یداللهی فارسی، جهانگیر؛ مدرسی، محمد؛ زارع، هادی (۱۳۹۰). موانع و راه حل‌های تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی (مطالعه‌ی موردی: مرکز توسعه کسب و کارهای کوچک دانشگاه تهران). مجله مدیریت دانش، اقتصاد و فناوری اطلاعات، ۱(۷): ۱-۲۳.

— Abbott, M., Doucouliagos, H. (۲۰۰۴). Research output of Australian universities. *Education Economics*, ۱۲ (۳): ۲۵۱-۲۶۵.

— Bercovitz, J. & Feldman, M. (۲۰۰۶). Entrepreneurial universities and technology transfer: A conceptual framework for understanding knowledge-based economic development. *The Journal of Technology Transfer*, ۳۱(۱), ۱۷۵-۱۸۸.

— Brookes, M. (۲۰۰۵). Higher Education: Marketing in a Quasi-commercial Service Industry, *Nonprofit and Voluntary Societal Marketing*, Vol. ۸. No. ۲.

— Buenstorf, G. (۲۰۰۹). Is commercialization good or bad for science? Individual-Level

evidence from the Max planck Society, Research policy, Vol.۳۸, pp: ۲۸۱-۹۲.

_Chang, Y.C., Yang, P. Y., Chen, M.H. (۲۰۰۹). The Determinants of Academic Research Commercial Performance: Towards an Organizational Ambidexterity perspective, Research Policy, Vol. ۳۸, pp: ۹۳۶-۹۴۶.

_Choi, H. J. (۲۰۰۹). Technology transfer issues and a new technology transfer model. Journal of Technology Studies, ۳۵(۱), ۴۹-۵۷.

_Cokburn, A., Highsmith, J. (۲۰۰۱). Agile software development: the people factor, Software Management, ۳۶(۲), ۱۳۱-۱۳۹.

_Cummings, J.L., Teng, B. (۲۰۰۳). Transferring R and Knowledge: The Key Factors Affecting Knowledge Transfer Success, Journal of Engineering and Technology Management, ۲۰, ۳۹-۶.

_Di Gregorio, D., Shane, S. (۲۰۰۳). Why Do some Universities Generate More Start-ups than Others?. Research Policy, ۳۲, pp: ۲۰۹-۲۲۷.

_Diane, A.I. (۲۰۰۴). Commercialization of Federal Research Laboratories and University Research, Carleton University Eric Sport, School of Business, Canada.

_Etzkowitz, H. (۲۰۰۳). Research groups as “quasi-firms”: the invention of the entrepreneurial university. Research Policy, ۳۲(۲), pp: ۱۰۹-۱۲۱.

_Goldsmith, r. (۲۰۰۳). Model of commercialization, Available online at: http://asbdec.ualr.edu/technology/commercialization/the_model.asp.

_Howells, J., McKinlay, C. (۲۰۰۹). Commercialization of University Research in Europe, Expert Panel on the Commercialization of University Research of the Advisory Council on Science and Technology, Ontario, Canada.

_Kalaitzandonakes, N. (۱۹۹۷). Commercialization of Research and Technology. Department of Agricultural Economics: ۱-۲۷.

_Karlssone, M. (۲۰۰۷). Commercialization of Research Results in the United States: An Overview of Federal and Academic Technology Transfer”, Swedish institute for growth policy studies.

_Landry, R., Amara, N., & Rherrad, I. (۲۰۰۶). Why are some university researchers more likely to create spin-offs than others? Evidence from Canadian universities. Research Policy, ۳۵(۱۰), ۱۵۹۹-۱۶۱۵.

_Link, A. N. & Siegel, D. S. (۲۰۰۵). Generating science-based growth: an econometric analysis of the impact of organizational incentives on university–industry technology transfer. European Journal of Finance, ۱۱(۳), ۱۶۹-۱۸۱.

_Lockett, A. Wright, M. (۲۰۰۵). Resources, Capabilities, Risk Capital and the Creation of University Spin-Out Companies. Technology Transfer and Universities’ Spin-out Strategies’.

_Lockett, A., Wright, M., Franklin, S. (۲۰۰۳). Technology Transfer and Universities' Spine-out Strategies. *Small Business Economics*, ۲۰, pp: ۱۸۵-۲۰۱.

_Logar, C., Penzurick, T. (۲۰۰۱). commercialization intellectual property: university-industry Alliance for new product development. *Journal of product and brand management*, ۱۰, pp: ۲۰۶-۲۱۷.

_Meyer, L., Evans, T. (۲۰۰۵). Supporting Academic Staff: Meeting New Expectations in HE without Compromising Traditional Faculty Values. *Journal of Higher Education Policy*, pp: ۲۴۳-۲۵۵.

_Nowotny, H. (۲۰۰۶). Real Science is Excellent – how to Interpret post – Academic Science, Mode ۲ and ERC, *Journal of Science Communication*, Vol ۵ ,No.۴, pp:۱-۴.

_Perkmann, M., Tartari, V., McKelvey, M., Autio, E., Broström, A., ... & Krabel, S. (۲۰۱۳). Academic engagement and commercialisation: A review of the literature on university-industry relations. *Research Policy*, ۴۲(۲), ۴۲۳-۴۴۲.

_Philpot, M. (۲۰۰۴). *Research Ethics. United Kingdom: Medicine Publishing Company Ltd: P ۲۶.*

_Plewa, C., Quester, P. (۲۰۰۵). Marketing Orientation in University Industry Linkages; Indusstry Linkages, Australian & New Zealand Marketing Academy Conference, Wellington, New Zealand, ۲۹.

_Rasmussen, E., Moen, E., Gulbrandsen, M.(۲۰۰۶). Initiatives to promote commercialization of university knowledge, *Technovation*, vol ۲۶, pp: ۵۱۸-۵۳۳.

_Read. C. (۲۰۰۳). Survey of intellectual property commercialization in the higher education sector, ۲۰۰۱. *Science, innovation and electronic*.

_Shinn, T., Lamy, E. (۲۰۰۶). Paths of commercial knowledge: Forms and consequences of university-enterprise in scientist-sponsored firms, *Research Policy*, Vol.۳۵. pp: ۱۴۶۵-۱۴۷۶

_Siegel, D., Waldman, D., Atwater, L., Link, A. (۲۰۰۳). Commercial knowledge transfers from universities to firms: improving the effectiveness of university-industry collaboration, *Journal of High Technology Management Research*, ۱۴, ۱۱۱-۱۳۳.

_Spilling, O. R. (۲۰۰۴). Commercialization of knowledge-conceptual framework. ۱۳th Nordic Conference on Small Business (NCSB) Research.

_Thanh huyen, t. (۲۰۰۹). A study of key success factor for new technology commercialization: an indepth study of high tech industries between Taiwan and cietna, master, s. thesis, national cheng kung university.

_Umam, K.K., Hewanto, W. D & Larso, D. (۲۰۰۸). Higher Education Institution and Technology Transfer. Proceedings of the ۵th AGSE International Entrepreneurship Research Exchange. Melbourne, Australia, February, ۲۰۰۸.

_Umum, K. K., Dhewanto, W., Larso, D. (۲۰۰۸). Higher education institution and technology transfer. Proceedings of the ۹th AGSE International Entrepreneurship Research Exchange, Melbourne, ۵-۸ February ۲۰۰۸.

_Varkevisser, C. M., Pathmanathan, I., Brownlee, A. (۲۰۰۳). Designing & Conducting Health System Research Project: Proposal development and fieldwork. Ottawa: World Health Organization, International Development Research Centre.

_Wright, M., Clarysse, B., Mustar P., and Lockett A. (۲۰۰۷). Academic Entrepreneurship in Europe, Edward Elgar, Cheltenham and Northampton, ۱۷۲-۱۷۳.

_Wu, Y., Welch, E. W. & Huang, W. L. (۲۰۱۵). Commercialization of university inventions: Individual and institutional factors affecting licensing of university patents. *Technovation*, ۳۶, ۱۲-۲۵.